

Aan

De Voorzitter van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA 's-GRAVENHAGE

Datum	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Bijlage(n)
29 mei 2007		ET/IT / 7049612	1

Onderwerp

Beleidsvaluatie Kenniswijk

Hierbij bied ik u het eindrapport aan van de beleidsvaluatie van het project Kenniswijk. De evaluatie is toegezegd aan uw Kamer in de begroting 2006 van mijn Ministerie (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 30 300 hoofdstuk XIII, nr. 2).

Kenniswijk was een grootschalig ICT experiment in de regio Eindhoven met als doel de mogelijkheden van breedbandinfrastructuur voor bewoners en bedrijven te onderzoeken. De onderzoekers zijn van mening dat Kenniswijk een waardevol project is geweest. Hiernaast constateren de onderzoekers dat het project op onderdelen niet de geplande resultaten heeft bereikt en dat er in de opzet en uitvoering verbeteringen mogelijk waren. De uitkomst van een experiment is nu eenmaal ook onzeker en heeft als doel heeft om te kunnen leren.

Kenniswijk heeft behalve de directe effecten ook indirecte effecten gehad. Zo heeft Kenniswijk een uitstralings-effect gehad op de breedbandinfrastructuur en –diensten in Nederland, zijn gemeentelijke en regionale initiatieven gestimuleerd en is op nationaal en internationaal niveau kennis uitgewisseld.

Ik kan mij vinden in de inhoud van het evaluatierapport en neem dit ter harte. Omdat de conclusies en leereffecten ook relevant kunnen zijn voor andere samenwerkingsverbanden met de markt zal ik de resultaten van deze evaluatie beschikbaar stellen aan de andere departementen.

In deze brief worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen uit het rapport samengevat, voorafgegaan door een korte beschrijving van de voorgeschiedenis van Kenniswijk.

Achtergrond

Kenniswijk is uitgevoerd in de periode 2001-2005. Het doel was de stimulering van een breedbandig ICT netwerk als experimenteeromgeving waarop innovatieve ICT diensten

Bezoekadres	Doorkiesnummer	Telefax
Bezuidenhoutseweg 30, Den Haag	070-3798945	070-3798270

Hoofdkantoor	Telefoon (070) 379 89 11	Behandeld door
Bezuidenhoutseweg 30	Telefax (070) 347 40 81	Ton van Riet
Postbus 20101	Email ezpost@minez.nl	
2500 EC 's-Gravenhage	Website www.minez.nl	<i>Verzoeken bij beantwoording van deze brief ons kenmerk te vermelden</i>

konden worden getest op een representatieve bevolkingsgroep. Na een landelijke competitie werd de regio Eindhoven gekozen als locatie.

De overkoepelende doelstelling van Kenniswijk is als volgt omschreven:¹
‘Het binnen twee jaar creëren van een consumentenmarkt van de toekomst met een innovatief karakter en internationale uitstraling, waarbinnen op basis van hoogwaardige infrastructuren de ontwikkeling en toepassing van interactieve en elektronische dienstverlening voor de consument op een open wijze plaatsvinden’.

De Kenniswijk BV werd opgericht als motororganisatie, met 27 private en publieke partijen als aandeelhouder². Daarmee werd Kenniswijk een publiek-private samenwerking.

Er werden twee subsidieregelingen beschikbaar gesteld. Eén voor bewoners die een aansluiting op het breedbandnetwerk namen, en een voor bedrijven die een innovatieve ICT dienst wilden testen.

Op internationaal niveau werden contacten gelegd met gelijksoortige projecten, o.a. in Zweden, Canada en Maleisië. Ook werd deelgenomen aan een aantal internationale samenwerkingsverbanden.

De voorbereiding voor Kenniswijk begon eind jaren 90 na een advies van diverse instanties. Destijds was internet volop in opkomst en leek de Nieuwe Economie schier oneindige kansen te bieden aan op ICT gebaseerde diensten en producten. Door economische recessie kreeg Kenniswijk een slechte start en werden plannen voor een snelle uitrol van breedband niet uitgevoerd. Hierdoor kwam ook het experimenteren met innovatieve diensten traag op gang.

In een tussentijdse evaluatie werd geconstateerd dat het project achter liep op de planning. EZ heeft een aantal bijsturingmaatregelen genomen³:

- De doelstelling voor de uitrol van breedbandinfrastructuur in de regio is bijgesteld naar een realistischer niveau, gegeven de financiële middelen en de economische conjunctuur.
- De wijze van publiek private samenwerking is heroverwogen. Samenwerking werd nadrukkelijker vormgegeven op basis van concrete diensten en producten en waardoor voor deelnemende organisaties de resultaten beter zichtbaar worden. Op dienstengebied is Kenniswijk ook gericht op andere initiatieven in Nederland, o.a. door de subsidieregeling voor dienstontwikkeling op te schalen naar het landelijk niveau.
- Bij de ontwikkeling van diensten is gekozen voor een sterkere oriëntatie op diensten van maatschappelijk belang zoals zorg, onderwijs, mobiliteit. Dit sloot aan op de breedbandnota en de Rijksbrede ICT agenda.

---

¹ brief dd. 17 november 2000 aan de Eerste en Tweede Kamer (27 502, nrs 106 en 1).

² De aandeelhouders waren de Staat der Nederlanden (7 Ministeries), Shell, Fontys, DHV, Simac, Alcatel, Infraconcepts, AM, Dura Vermeer, ROC, Philips, Ex'ovision BV, Kennisproject, gemeente Eindhoven, TPG Post, Grontmij, SRE, Crescendo, Rabobank, Draka Comteq, gemeente Helmond, Casema, Technische Universiteit Eindhoven, Deloitte & Touche, Arcadis, KPN Telecom en Wegener.

³ brief d.d. 12 mei 2004 aan de Tweede Kamer (27 502, nr 4).

Eindevaluatie Kenniswijk

Het experiment Kenniswijk is formeel per 1 oktober 2005 beëindigd. Inmiddels is ook de Kenniswijk BV formeel opgeheven.

In juni 2006 heeft EZ opdracht gegeven voor het afsluitende evaluatie onderzoek. De centrale onderzoeksvragen waren:

- Zijn de projectdoelstellingen gerealiseerd (doeltreffendheid van het project)?
Specifiek is ook gevraagd of de maatregelen n.a.v. de tussentijdse evaluatie effectief waren
- Is het project op een doelmatige manier ingericht en uitgevoerd?
- Welke lessen kan EZ trekken uit de ervaringen met Kenniswijk?

In de analyse van de onderzoekers is Kenniswijk in twee opzichten een experiment geweest. Ten eerste werd beoogd om een experimenteeromgeving te creëren om nieuwe diensten te testen op een representatieve groep gebruikers met een voldoende omvang. De mogelijkheid om te experimenteren was dus het resultaat.

Ten tweede was het project zelf qua aanpak een (bestuurlijk) experiment. In de vorm van Kenniswijk BV is er voor gekozen om de realisatie van het project samen met de aandeelhouders te realiseren. Ook het beleidsinstrument was daarom volgens de onderzoekers een experiment.

In de evaluatie is zowel onderzoek gedaan naar de behaalde resultaten als naar de organisatie van en de samenwerking binnen het project. Omdat naast het rijk tevens andere overheden en marktpartijen deelnamen, is ook de rol van deze partijen in de analyse betrokken. Dit komt tot uitdrukking in de conclusies en aanbevelingen.

Experiment

In het rapport wordt het volgende oordeel gegeven over Kenniswijk als experiment: *‘Kenniswijk heeft [...] dus niet helemaal opgeleverd wat oorspronkelijk beoogd werd. Wij vinden toch dat Kenniswijk een waardevol experiment was voor de overheid en het bedrijfsleven. Het niet behalen van doelstellingen doet volgens ons niets af aan de relevante wapenfeiten en het leereffect dat optreedt als gevolg van het experiment, bijvoorbeeld hoe een eventueel volgend experiment beter kan worden opgezet. Bovendien wordt in een experiment getest of een aanpak werkt. Wanneer vervolgens blijkt dat de aanpak niet werkt, is dat geen reden om het experiment ook als een mislukking te beschouwen. Er zijn immers lessen geleerd over de (on)mogelijkheden van een experiment als beleidsinstrument; zowel in de opzet als in de uitvoering.’ (pagina 6 van het eindrapport).*

Na dit oordeel over Kenniswijk als experiment gaat het rapport in op de hiervoor genoemde onderzoeksvragen.

Doeltreffendheid

- Ten aanzien van de doeltreffendheid constateren de onderzoekers dat de overkoepelende doelstelling, zoals genoemd aan het begin van deze brief, niet is gehaald.

- De overkoepelende doelstelling was gezien het toenmalige economische situatie niet te ambitieus. In de uitvoering is de doelstelling echter onvoldoende uitgewerkt in concrete, meetbare en haalbare doelstellingen en effecten.
- De kwantitatieve doelstellingen t.a.v. het aantal breedbandaansluitingen (doelstelling was 15.000) en het aantal innovatieve ICT diensten (doelstelling was 140) zijn gerealiseerd. Zo beschikken meer dan 15.000 bewoners over een aansluiting op het netwerk, waarvan een grote meerderheid de aansluiting heeft gecontinueerd na afloop van de vraagstimulerings-subsidie. Verder zijn er 141 innovatieve diensten getest.
- Dankzij Kenniswijk zijn andere stedelijke breedbandinitiatieven versneld en is breedband hoger op de politieke agenda gekomen. Zowel in nationaal als internationaal verband is er sprake geweest van intensievere uitwisseling van ervaringen met de ontwikkeling van breedbandinfrastructuur en -diensten.
- De maatregelen die zijn genomen na de tussentijdse evaluatie hebben positief bijgedragen aan de uiteindelijke resultaten.
- De subsidieregeling voor infrastructuur was technologieneutraal. De communicatie hierover had beter gekund.
- Het aantal betrokken partijen was groot. Naast de aandeelhouders, overheden en marktpartijen, waren ook Kenniswijk BV en uitvoeringsorganisaties van de subsidieregelingen onderdeel van het geheel. Niet alle partijen hadden dezelfde belangen en deels veranderden deze onder invloed van een negatieve economische ontwikkeling. De onderzoekers concluderen daarom dat de inrichting van Kenniswijk te ingewikkeld was en teveel partijen met tegengestelde belangen kende.

Doelmatigheid

- Ten aanzien van de doelmatigheid wordt geconstateerd dat de prestatie afhankelijke opzet van de subsidieregelingen effectief is geweest. Zo hebben de marktpartijen voor meer dan twee keer zoveel geïnvesteerd als er aan publieke financiering heeft plaatsgevonden. Hiermee voldoet Kenniswijk ruimschoots aan de eis van het FES van een maximale publieke financiering van de projectkosten van 50%. De opzet van de subsidieregeling voor ontwikkeling van diensten heeft er voor gezorgd dat er alleen publieke middelen werden uitgegeven wanneer daar private cofinanciering tegenover stond.
- Ondanks een aantal aanloopproblemen zijn de marktpartijen te spreken over dienstverlening van de uitvoerende instanties die de subsidieregelingen uitvoerden en over Kenniswijk BV.

Leereffecten

In het onderzoeksrapport wordt gedetailleerd beschreven welke lessen te leren zijn uit de feiten en ervaringen.

- Volgens de onderzoekers moet er ruimte blijven bestaan voor andere grootschalige en ambitieuze (beleids)experimenten. Van Kenniswijk kan worden geleerd welke onderwerpen zich hiervoor lenen en op welke wijze de opzet kan worden voorbereid. Cruciaal hierbij zijn de communicatie met de marktpartijen, de formulering en operationalisering van de doelstellingen en overeenstemming over de rol en bijdragen van de betrokken partijen. Ook is het van belang dat de overheid vooraf meerdere scenario's opstelt en nadenkt over een exit strategie.

- De verantwoordelijkheid ligt overigens niet alleen bij de overheid. Ook marktpartijen en instellingen dienen zorgvuldig af te wegen of en op welke wijze ze deelnemen aan een publiek-private samenwerking met overheidspartijen.
- Heldere communicatie door de overheid moet er voor zorgen dat potentiële deelnemers realistische verwachtingen hebben over deelname aan een experiment.
- Het verdient aanbeveling om samen te werken met deelnemers met gelijkgestemde belangen.
- Een landelijke competitie, bijvoorbeeld voor de locatie van een experiment, kan lopende ontwikkelingen versnellen.

Reactie op het eindrapport

Ik kan mij vinden in de inhoud van het evaluatierapport en neem dit ter harte. Naar mijn mening is Kenniswijk een leerzaam en ook waardevol project geweest.

Het project heeft na de bijsturing op basis van de tussentijdse evaluatie de doelen t.a.v. het aantal breedbandaansluitingen en innovatieve ICT diensten weten te realiseren en heeft tastbare resultaten opgeleverd voor burgers en voor het bedrijfsleven.

De breedbandambitie heeft mede door Kenniswijk een uitstralingseffect gehad op de breedbandinfrastructuur en –diensten in Nederland.

Ook is de tussentijdse evaluatie de aanleiding geweest voor een gewijzigde aanpak met oriëntatie op de inzet van ICT voor maatschappelijke vraagstukken.

Tenslotte heeft het project waardevolle lessen opgeleverd voor de toepassing van een experiment als beleidsinstrument. Deze lessen kunnen ook relevant zijn voor andere samenwerkingsverbanden met de markt, die er veelvuldig zijn bij het ICT- en telecommunicatiebeleid. De resultaten van deze evaluatie zal ik daarom breed beschikbaar stellen.

Momenteel zijn er geen soortgelijke omvangrijke experimenten gepland in het kader van het ICT- en telecommunicatiebeleid. De mogelijkheden om ICT diensten te testen op een representatieve doelgroep zijn in voldoende mate beschikbaar. Er is dus geen aanleiding voor mij om de ontwikkeling van een dergelijke experimenteerruimte verder te stimuleren.

(w.g.) drs. F. Heemskerck